

STATUS PASIVA U PREVOĐENJU**

Maja Rončević*

Language Teacher, Faculty of Business,
Singidunum University, Belgrade, Serbia

Apstrakt:

Ovo istraživanje se bavi ulogom pasiva i njegovim uticajem na prevođenje sa engleskog jezika na srpski jezik. Rad pokazuje u kojoj meri strukture u engleskom jeziku utiču na sam red reči, kao i na vremena koja se koriste kao prevodni ekvivalenti u srpskom jeziku. U ovom radu dat je i teorijski pregled pasivnog glasa na različitim nivoima. U fokusu ovog rada su studenti prve godine studija (studijskog programa Anglistika), koji su za potrebe vežbi književnog prevođenja sa engleskog jezika na srpski jezik prevodili pasivne konstrukcije u pomenutom smeru. Njihovi primeri prevođenja predstavljaju glavni deo analize ovog istraživanja, koji pokazuju da postoji snažan uticaj engleskog jezika na strukturu prevedene rečenice, kao i na direktan prevod. Pored direktnog prevoda, analiziran je agens i vreme. Sama analiza predstavljena u ovom radu doprinosi boljem razumevanju sličnosti i razlika u pogledu obrazaca prevođenja u smeru sa engleskog jezika na srpski jezik.

Article info:

Received: March 18, 2022

Correction: May 4, 2022

Accepted: June 21, 2022

Ključne reči:

Prevod,
Pasiv,
Engleski jezik,
Srpski jezik,
Direktni prevod,
Gramatika.

Predmet istraživanja ovog rada su pasivne konstrukcije engleskog jezika, kao i na koji način one utiču na prevodne ekvivalente u srpskom jeziku. Primarni fokus rada je direktan prevod sa engleskog jezika na srpski jezik, kao i promene u vezi sa agensom i vremenom, koje nastaju prilikom procesa prevođenja tekstova u smeru sa engleskog jezika na srpski jezik, kao i na red reči koji se koristi u ciljnom jeziku pod uticajem tekstova koji se prevode. Praktični deo obuhvata analizu 249 rečenica iz različitih tekstova prevedenih sa engleskog jezika na srpski jezik, koji su studenti prve godine studijskog programa Anglistika koristili na vežbama književnog prevođenja. Prilikom odabira tekstova za ovo istraživanje, vodilo se računa o nivou znanja studenata. Za potrebe ovog rada, sprovedeno je kvantitativno i kvalitativno istraživanje.

Glavna hipoteza istraživanja odnosi se na uticaj pasivnih konstrukcija na prevodne ekvivalente u ciljnom jeziku. Pretpostavlja se da konstrukcije iz engleskog jezika direktno i u velikoj meri utiču na red reči i same konstrukcije, koje se koriste kao ekvivalenti prilikom prevođenja na srpski jezik.

** Istraživanje i deo teorijskog okvira ovog rada deo su master rada autora.

DOSLOVNO PREVOĐENJE

Pri doslovnom prevođenju, prevodilac se koristi prevodilačkim tehnikama i postupcima, koje omogućavaju da se tekst prevede uz praćenje strukture izvornog teksta. Doslovno prevođenje može se javiti i u pisanom i u usmenom prevođenju.

Doslovno prevođenje u pisanom prevođenju

Pisano prevođenje je proces prenošenja poruke sa jednog jezika u drugi u pisanoj formi. Kako bi preveo tekst, prevodilac polazi od zapisane izvorne poruke, koju prvenstveno čita i analizira da bi je dekodirao i shvatio poruku koju ona nosi. Prilikom tumačenja poruke, razmišlja se o smislu poruke, dok se eventualna pomoć traži u enciklopedijama, priručnicima ili rečnicima. Ukoliko se radi o tekstu iz određene struke, prevodilac se može konsultovati sa ljudima koji su obučeni, bilo stručno bilo lingvistički, da interpretiraju sadržaj poruke, koja se na taj način treba preneti. Nakon dekodiranja poruke, prevodilac prelazi na sam proces prevođenja, odnosno ponovno kodiranje poruke na jezik na koji se prevodi.¹

Prevedeni, odnosno ponovno kodirani, tekst može se doterivati i dalje menjati, ili proslediti stručnoj osobi (lektoru) na proveru. Neki prevodioci smatraju da je spremnost prevodilaca da prevodi u duhu jezika na koji se prevodi veoma bitna. Oni smatraju da se na taj način ne menja poruka, već da se misao izražava na bolji način. Međutim, uprkos navedenim tendencijama, doslovno prevođenje i prenošenje primarnog značenja poruke koristi se često prilikom pismenog ili usmenog prevođenja.

Bilo pismeno ili usmeno, književno, naučno ili stručno, prevođenje jeste proces koji se sastoji iz dva podprocesa - iz razumevanja sadržaja iskazanog na jednom jeziku i reformulisanja istog sadržaja na drugom ciljnom jeziku.²

Opravdanost upotrebe doslovnog prevođenja

Doslovno prevođenje smatra se ozgloglašenim i nepotrebnim u mnogim slučajevima. Međutim, postoje i oni slučajevi u kojima je ovakva vrsta prevođenja ne samo opravdana, već i poželjna.³ Ukoliko identična reč, kolokacija, fraza ili izraz postoji u jeziku na koji se prevodi, opravdano je koristiti se doslovnim prevođenjem. Ako su pomenuti segmenti prevedeni korišćenjem odomaćenih termina, nećemo ni primetiti da je prevod doslovan. Sa druge strane, ukoliko reč, fraza ili izraz ne postoji u jeziku na koji se prevodi, prevod može zvučati grubo ili rogobatno. U takvim slučajevima, traga se za adekvatnim prevodnim ekvivalentima – odnosno rečima i kostrukcijama, koje se prirodno koriste u jeziku na koji se prevodi, odnosno u ciljnom jeziku.

1 Ivir, 1995.

2 Vidić, 2013.

3 Hlebec, 2017.

S obzirom na to da se prevođenje smatra i zanatom i umećem, neophodno je da prevodilac bude i vešt, kako bi, koristeći adekvatne tehnike, preneo poruku, ali i domišljat – da bi poruku preneo u skladu sa jezičkom kulturom jezika na koji prevodi.⁴

Opravdanost anglicizama u prevođenju

Osim doslovnog prevođenja, prevodioci se sve češće odlučuju da umesto odomaćenog ekvivalenta iskoriste anglicizam. Međutim, kao i sa doslovnim prevođenjem, svaka upotreba anglicizama nije podjednako opravdana.⁵ Prema Prčiću, anglicizam je sasvim neopravdan u slučajevima kada postoji domaća ili odomaćena reč za dati strani sadržaj ili onda kada postoji mogućnost prevođenja primenom morfo-sintaksičkih i semantičkih sredstava srpskog jezika (na primer: „printer“ – kao anglicizam i „štampač“ – kao domaći termin). Upotreba je uslobno opravdana kada je anglicizam jezički ekonomičniji od domaće ili odomaćene reči ili izraza (kurikulum umesto nastavnog plana i programa). Anglizam je opravdan u slučaju kada uvodi novu nijansu značenja u sistem srpskog jezika, onda kada se reči razlikuju suštinski, kao u primeru „be(j)bisiter(ka)“ i „dadilja“, dok je sasvim opravdan ukoliko unosi sasvim novo značenje, što se može videti u primerima: menadžment, softver, hardver, bestseler i slično. Za ovakve reči ne postoji domaća ili odomaćena reč, koja na bolji način može preneti značenje.⁶

Uloga konteksta u doslovnom prevođenju

Iako na samom početku prevodilac svom poslu pristupa pasivno, on svoje delo mora shvatiti i doživeti uzevši u obzir kontekst. Kontekst pomaže pri shvatanju reči, sintagme, opisa zbivanja ili stvari.⁷ Kada se koristi kontekstom, prevodilac prvo izvorni tekst posmatra kao povezanu logičku celinu i radi na shvatanju istog, a tek onda počinje da prevodi koristeći gorenavedene prevodne metode i postupke.

Njumark (1988) tvrdi da prevodilac mora biti svestan svih varijanti konteksta, ali i konstatuje da to ne znači da je kontekst najvažniji faktor u svim prevodima ili da ima primat nad pravilima, teorijom ili primarnim značenjem. S tim u vezi, kontekst u manjoj meri utiče na tehničke termine i neologizme nego na opšte reči – što su reči manje povezane sa kontekstom, prevodilac će se verovatnije odlučiti za doslovan prevod. Njumark (1988) dodaje i da dobar doslovan prevod mora biti efektan sam po sebi, te da postoji u dobrim prevodima postoji pravo mesto i za ovaj prevodilački postupak.⁸

4 Ivir, 1995.

5 Prčić, 2005.

6 Prčić, 2005.

7 Brusar, 1961.

8 Njumark, 1988.

PASIV PREMA ZAJEDNIČKOM EVROPSKOM REFERENTNOM OKVIRU ZA JEZIKE

Prema Zajedničkom evropskom referentnom okviru za jezike (CEFR), pasiv se uvodi i testira na nivou B2, kada se provera znanja vrši u skladu sa glagolima za koje se smatra da su do tog nivoa poznati učenicima engleskog jezika. Prema CEFR-u, na B2 nivou neophodno je poznavanje glagola poput *expected, known, obliged, thought* i korišćenje infinitiva nakon pomenutih glagola, u cilju formiranja pasivnih konstrukcija.⁹

Nakon toga, na nivou C1 uvode se kompleksniji glagoli poput glagola *assumed, discovered, felt, found, proved*, koji, takođe, uz infinitiv mogu graditi pasivne konstrukcije.

Studenti prve godine studijskog programa Anglistika, koji su deo analize obavljene za potrebe ovog rada, engleski jezik poznaju na nivou B2-C1, te su i tekstovi koje su prevodili odabrani i usklađeni u skladu sa tim.¹⁰

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Za potrebe ovog rada sprovedeno je kvalitativno i kvantitativno istraživanje kako bi se utvrdilo da li postoji uticaj pasivnih konstrukcija engleskog jezika na prevodne ekvivalente u srpskom jeziku, kao i u kojoj meri pasiv utiče na red reči prilikom prevođenja.

Opis korpusa analize

Analiza obuhvata četiri teksta korišćenih za potrebe vežbi prevođenja sa engleskog jezika na srpski i 249 primera prevoda rečenica sa engleskog jezika na srpski jezik. Analiza se sastoji od analize agensa, glagolske kategorije vreme i direktnog prevoda.

Analizirane rečenice

Za potrebe ovog istraživanja analizirane su sledeće rečenice:

Rečenica 1: *In their most recent study, participants were asked to do things such as public speaking under a time pressure while being harassed.*

Rečenica 2: *Carroll and his colleague Anna Phillips, also a health psychologist at the University of Birmingham, have been involved in some of the most recent work around stress and health.*

Rečenica 3: *General or vocational, formal or informal, education systems are regulated by numerous laws and legal acts and there are significant divergences between education systems in the world.*

Rečenica 4: *After each excerpt, the student responded to questions about the tune, including whether it was familiar or not, how enjoyable it was, and whether it was associated with any particular incident, episode or memory.*

⁹ The Common European Framework for Languages, 2001.

¹⁰ The Common European Framework for Languages, 2001.

Rečenica 5: *It just so happens, this is also one way of improving your brain's memory, which is why some language courses are set to a musical pattern of ear-catching melodies.*

Rečenica 6: *Finally, when we survey people to find out how they spend their money, their purchase history is mostly based on material goods, from TVs to cars to houses.*

Rečenica 7: *"It turns out that while having more money is associated with happiness, the link is much weaker than people believe it to be," claims Michael.*

Upotreba agensa u prevođenju pasivnih konstrukcija sa engleskog jezika na srpski jezik

U primerima u kojima je prisustvo agensa bitno, studenti se u potpunosti odlučuju za prevođenje agensa. Primeri prevoda rečenice *"In their most recent study, participants were asked to do things such as public speaking under a time pressure while being harassed."* pokazuju da je korišćenje agensa neophodno u situacijama kada je on značajan za kontekst rečenice, budući da se 100% studenata opredelilo za upotrebu agensa u prevodu. Rečenica *"Carroll and his colleague Anna Phillips, also a health psychologist at the University of Birmingham, have been involved in some of the most recent work around stress and health"*, takođe potvrđuje da je neizostavno upotrebiti agens onda kada je njegovo odustvo narušilo kontekst u prevodu. 100% studenata prepoznalo je važnost agensa u ovoj rečenici, te je i prevelo isti.

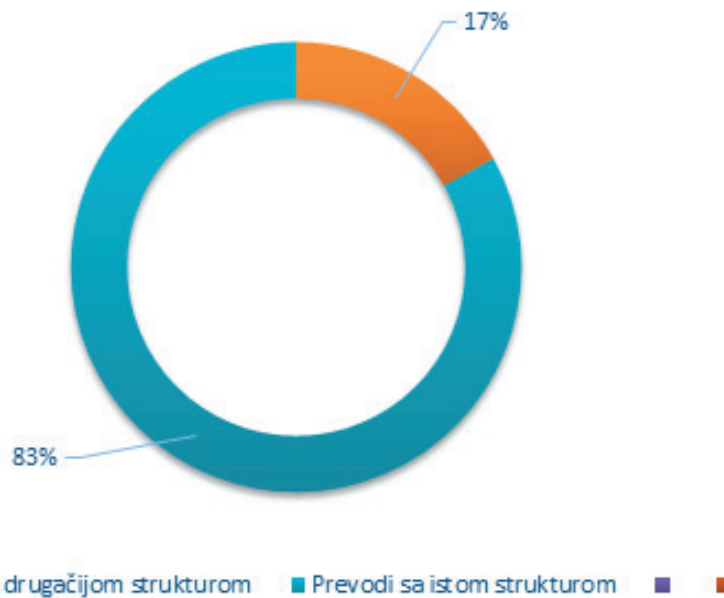
Primeri prevoda rečenice *"General or vocational, formal or informal, education systems are regulated by numerous laws and legal acts and there are significant divergences between education systems in the world."* podcrtavaju značaj agensa u prevodu. Prepoznaje se važnost prevođenja agensa u tekstovima sa formalnim registrom, te se 100% studenata i ovde odlučuje za prevođenje agensa. U ovom slučaju, neizbežno je prevesti agens kako se ne bi narušio kontekst rečenice.

Iz istog razloga, 100% studenata prevodi agens u rečenicama iz teksta koji se nalazi u- *"It just so happens, this is also one way of improving your brain's memory, which is why some language courses are set to a musical pattern of ear-catching melodies."* i *"After each excerpt, the student responded to questions about the tune, including whether it was familiar or not, how enjoyable it was, and whether it was associated with any particular incident, episode or memory."*

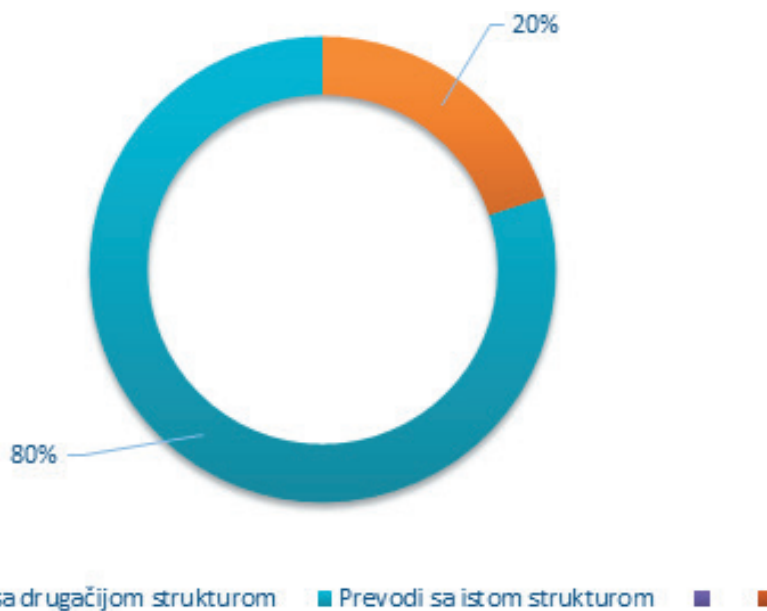
Uticaj engleskog jezika i pasivnih konstrukcija engleskog jezika na prevodne ekvivalente u srpskom jeziku i glagolsku kategoriju vreme

Analiza prevoda potvrđuje veliki uticaj pasivnih konstrukcija engleskog jezika na prevodne ekvivalente u srpskom jeziku.

Kroz analizu prevoda rečenica *"In their most recent study, participants were asked to do things such as public speaking under a time pressure while being harassed."* i *"Carroll and his colleague Anna Phillips, also a health psychologist at the University of Birmingham, have been involved in some of the most recent work around stress and health"* uticaj konstrukcija engleskog jezika jeste očigledan s obzirom na to da se studenti većinski opredeljuju za isti red reči i traže doslovne ekvivalente u ciljnom jeziku.

Ilustracija 1: Analiza strukture prevedenih rečenica 1

Ilustracija 2: Analiza strukture prevedenih rečenica 2

Međutim, pomenuti uticaj najvidljiviji je u prevodima rečenice "General or vocational, formal or informal, education systems are regulated by numerous laws and legal acts and there are significant divergences between education systems in the world." Pretpostavlja se da velika većina (97%) studenata ovu rečenicu prevodi doslovno zbog njene formalne prirode. U tekstovima informativnog karaktera, pasiv je očekivan i u srpskom jeziku. Svega 3% ispitanika odlučuje se za male varijacije, te nudi aktivno rešenje umesto

pasivne konstrukcije u prevodu na ciljni jezik. Smatra se i da studenti rečenicu *"After each excerpt, the student responded to questions about the tune, including whether it was familiar or not, how enjoyable it was, and whether it was associated with any particular incident, episode or memory."* percipiraju na isti način, te nijedan prevod nudi opciju koja ne prati u potpunosti strukturu i red reči izvorne rečenice, dok svega jedan student prepoznaje potrebu za blagim izmenama u rečenici *"It just so happens, this is also one way of improving your brain's memory, which is why some language courses are set to a musical pattern of ear-catching melodies."*

Rečenica *"It turns out that while having more money is associated with happiness, the link is much weaker than people believe it to be," claims Michael.* jeste još jedan reprezentativni primer uticaja pasivnih konstrukcija engleskog jezika na prevodne ekvivalente, s obzirom na to da se većina studenata odlučila za praćenje strukture izvornog teksta – „Ispostavilo se da iako je više novca povezano sa srećom, veza je mnogo slabija nego što ljudi veruju da jeste“, tvrdi Majkl. Primeri koji odudaraju od praćenja strukture izvornog teksta predstavljaju slobodnije primere prevoda, kojih u prevodu ove rečenice ima znatno više nego na prethodnom.

Ne uzimajući u obzir kvalitet prevoda rečenica u celosti, a uz osvrt na deo izvorne rečenice koja sadrži pasivnu konstrukciju, može se uočiti da studenti pažljivo biraju konstrukcije i reči koje bi na bolji i prirodniji način zamenile doslovan pasivni ekvivalent u srpskom jeziku. Uprkos tome, svega 11 od ukupno 39 radova, odnosno 28.20% uzorka, ne sadrži pasivnu konstrukciju, dok 71.80% rečenica (28 radova) zadržava istu ili sličnu strukturu poput one u izvornom tekstu.

Slični rezultati dobijeni su i analizom rečenice iz *"Finally, when we survey people to find out how they spend their money, their purchase history is mostly based on material goods, from TVs to cars to houses."* – naime, 28% prevoda odudara od strukture izvornog teksta.

Iz svega pomenutog može se uvideti da engleski jezik u značajnoj meri utiče na konstrukcije koje se formiraju prilikom procesa prevođenja, s obzirom na to da se velika većina studenata odlučuje za praćenje konstrukcije izvorne rečenice, iako ta opcija u nekim slučajevima nije u skladu sa duhom ciljnog, odnosno srpskog jezika.

Pored toga, glagolska kategorija vreme ostaje dosledna u prevodima.

Rezultati istraživanja potvrđuju glavnu hipotezu odnosno dokazuju da pasivne konstrukcije iz engleskog jezika direktno i u velikoj meri utiču na red reči i konstrukcije koje se upotrebljavaju kao prevodni ekvivalenti u srpskom jeziku budući da se studenti većinski drže prevoda „bližeg“ engleskim konstrukcijama.

ZAKLJUČAK

Prepotpostavke da pasivne konstrukcije engleskog jezika u značajnoj meri utiču na prevodne ekvivalente u ciljnom (srpskom) jeziku – na red reči i konstrukcije koje se koriste prilikom procesa prevođenja – potvrđene su ovim istraživanjem.

U prvom delu analize može se zaključiti da se agens retko izostavlja u prevođenju pasivnih konstrukcija, osim onda kada prevodioci osete potrebu za izostavljanjem agensa i prilagođavanju reda reči i strukture rečenice ciljnom jeziku. Pasivne konstrukcije prevode se na ciljni jezik upotrebom ekvivalentnih glagolskih vremena, te se može uvideti da u ovom delu analize ne dolazi do većih nedoumica.

Najveći uticaj pasivnih konstrukcija na srpski jezik vidljiv je u samim strukturama prevedenih rečenica, koje najčešće sadrže pasiv u primerima prevoda i onda kada to nije opcija koja je u duhu srpskog jezika. Ovakvi doslovni prevodi prate strukturu i red reči izvorne rečenice, a ekvivalenti vokabularnih segmenta neretko jesu anglicizmi i u slučajevima kada odomaćeni termini postoje.

Neophodno je da prevodilac koristi adekvatne tehnike kako bi preneo poruku na ciljni jezik, a u skladu sa jezičkom kulturom ciljnog jezika, kako bi poruka koja se prenosi bila bliska i jasna njenim čitaocima.

BIBLIOGRAFIJA

- Brusar Branko (1961): *Prevođenje i kontekst*. Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 9 (1), 27-29.
- Vidić Jasna (2013): *Prevod stručnog i naučnog teksta u svetlu interpretativne teorije prevođenja*. Komunikacija i kultura online, Godina IV, broj 4, 109-110.
- Ivir Vladimir (1995): *Teorija i tehnika prevođenja*, Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu, Novi Sad, 9-12.
- Ivir Vladimir (1995): *Teorija i tehnika prevođenja*, Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu, Novi Sad, 75-78.
- Newmark Peter (1988): *A text-book of Translation*. New York: Prentice-Hall.
- Prčić Tvrtko (2005): *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Zmaj.
- The Common European Framework for Languages*. 2001, 22-24.
- Hlebec Boris (2017): *Prevodilačke tehnike i postupci*. Budućnost, Novi Sad.

THE STATUS OF THE PASSIVE VOICE IN TRANSLATION

Summary:

This research paper investigates the status of the passive voice and its impact on translation from English into Serbian. Moreover, this paper highlights to what extent structures in English affect the word order and tenses used as equivalents in the Serbian language. The theoretical overview of the passive voice at different levels is also provided in this paper. Students in the 1st year of studies (study programme - Anglistics), who translated passive constructions from English into Serbian as a part of their midterm exams, are the focus of this paper. Their midterm exams are the vital part of the analysis, which shows that there is a strong impact regarding the sentence structure, as well as direct translation. However, even though we concluded that the impact on the tenses used also exists, it is less significant compared to the above-mentioned grammar notions. Furthermore, the study presented in this paper contributes to the better understanding of the similarities and differences concerning translating patterns in the above-mentioned languages.

Keywords:

Passive voice,
English,
Translation,
Grammar,
Direct translation.